

În România tot ceea ce s-a înțeles prin educație de excelență, conform legii educației 1/2011, Art. 57, s-a transpus în centre de performanță, pentru olimpici.

(1) Statul sprijină copiii și tinerii capabili de performanțe înalte atât în unități de învățământ, cât și în centre de excelență. Centrele de excelență sunt înființate prin ordin al ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului.

(2) Coordonarea acțiunilor prevăzute la alin. (1) este asigurată de Centrul Național de Instruire Diferențiată, înființat prin hotărâre a Guvernului, inițiată de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului.

(3) Resursele umane, curriculare, informaționale, materiale și financiare pentru susținerea copiilor și a tinerilor capabili de performanțe înalte se asigură de unitățile de învățământ și de inspectoratele școlare, conform normelor metodologice elaborate de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului.

(4) Pentru sprijinirea copiilor și a tinerilor capabili de performanțe înalte, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului organizează olimpiade și concursuri, tabere de profil, simpozioane și alte activități specifice și acordă burse și alte forme de sprijin material.

(5) Copiii și tinerii capabili de performanțe înalte beneficiază, indiferent de vârstă, de programe educative care le respectă particularitățile de învățare și de orientare a performanței. Aceste programe sunt de aprofundare a învățării, de grupare pe abilități, de îmbogățire a curriculumului cu noi domenii, de mentorat și transfer de competență, de accelerare a promovării conform ritmului individual de învățare.

În contextul în care facem parte din Uniunea Europeană, dorim să menționăm în mod special faptul că Declarația de la Lisabona¹ respectă toate principiile enunțate și exprimate clar de zeci de ani de sistemul de educație *gifted*. Acest sistem propune o nouă viziune asupra modului în care se intervine la nivel educațional. Modelul se numește SEM (School Enrichment Model, creat de Prof. Univ. Dr. Renzulli Joseph și Prof. Univ. Dr. Reis Sally, psihologi americani în cadrul Universității din Connecticut).

Cine sunt creatorii [School Enrichment Model](#) –

- ❑ **Joseph Renzulli** (Joe) este doctor în psihologie, profesor la Universitatea din Connecticut, SUA, consultant al Casei Albe în strategia de cercetare asupra educației copiilor cu abilități înalte.

---

¹ https://www.european-agency.org/sites/default/files/lisbon-declaration-young-people2019s-views-on-inclusive-education_declaration_ro.pdf

□ **Sally Reis** este profesor în educația copiilor cu abilități înalte la Universitatea din Connecticut. Este coordonatoarea departamentului de Psihologie din cadrul acestei universități, autor și co-autor în peste 250 de articole, cărți și monografii și membru în Asociația Americană de Psihologie.

Copiii acestia au nevoie de șansă la o educație adecvată nevoilor lor pentru că:

- Acești copii au nevoi educaționale speciale (Legea 17/2007) și reprezintă un grup social vulnerabil;
- Cei mai mulți nu ating succesul social sau profesional (50% dintre ei, potrivit cercetărilor internaționale)² datorită sistemelor care restricționează dezvoltarea diferențiată;
- Este garantat “dreptul la o educație diferențiată, ca ansamblu de programe educaționale formale, nonformale și informale, adecvate dezvoltării segmentului de populație reprezentat de tinerii metacognitivi, capabili de performanță înaltă, caracterizat prin nevoi particulare” (Art. 3 / Legea 17/2007);
- Un număr imens din copiii cu abilități înalte sunt *gifted underground*, ascunzându-și calitățile pentru a nu fi supuși pedepselor mediului lor social și pentru a fi acceptați în colectivități. Procentul de “gifted underachievers” - care în ciuda abilităților și calităților lor naturale au rezultate slabe la învățătură - este de asemenea enorm. Statisticile mondiale arată că peste 50% dintre copiii cu abilități înalte nu au succes social sau profesional la vârsta adultă (sursa: National Commission for Excellence in Education, US / altele);
- De fapt se poate considera în mod clar că această categorie de copii este printre cele mai expuse riscurilor sociale. Sistemul educativ descurajează în mod continuu un procentaj de peste 40% dintre copiii cu abilități înalte, anume vizualii spațiali, ce au o dominantă funcțională a emisferei cerebrale drepte. Aceștia gândesc în imagini în timp ce sistemul oficial utilizează cuvinte pe care vizualii spațiali trebuie să le transforme în imagini, să gândească în imagini, apoi să retranscrie rezultatul în cuvinte pentru a fi evaluați în cuvinte;
- Pentru că sunt averea noastră! „Nici o națiune, nici o societate nu își poate permite să neglijeze copiii și tinerii cu cele mai mari potențiale aparținând poporului său. Vârfurile constituie o bogăție națională. ” - apl. Prof. Dr. phil. habil. Klaus K. Urban, Sonderpädagogische Psychologie, Institut für Sonderpädagogik (IFS), Philosophische Fakultät, Leibniz Universität, Hannover, ex Președinte WCGTC - World Council for Gifted and Talented Children;
- Conform datelor publicate de cercetări recente 5-10% din populația lumii o reprezintă metacognitivii (cf. Roberta Braverman, Vicepreședinte New Jersey Association for Gifted Children), dintre aceștia diferențiindu-se unii cu capacități extrem de mari (doar 2% din populația lumii). Conform psihologilor români,

---

² sursa: National Commission for Excellence in Education, US

procentul celor aflați în topul curbei Gauss se apropie de 4% (vs. 2% la nivel mondial) din totalul populației;

- Istoria ne-a arătat de mai multe ori că societatea a recunoscut valorile oamenilor cu abilități înalte, dar în general cu mare întârziere, uneori de zeci sau sute de ani după moartea lor. Exemple sunt Von Neumen, Gauss, Gauouis, Mendel, Mozart, Vivaldi, Van Gogh, Da Vinci sau mai recente Ramanujan, Sidis, Eminescu

Trebuie să înțelegem că o alternativă educațională poate și trebuie să fie orientată către principii de dotare intelectuală, nu dopare intelectuală, respectiv emancipare și nu manipulare.

Document de poziție

Argument

Criza sistemului educațional mondial, și cu precădere a celui românesc, impune o schimbare de abordare a educației și instruirii generațiilor care vin. Schimbarea de paradigmă nu mai poate fi doar "un trend" declarativ. Datorită avansării cunoașterii din diverse domenii (psihologie, medicină, chimie, sociologie, antropologie, spiritualitate, etc.), a dezvoltării tehnologice asociate acestora, realitățile care ne sunt dezvăluite impun schimbări radicale de atitudini și fapte.

Cercetarea fenomenului de supradotare (GIFTED) este parte integrantă din acest proces. Ea se derulează consecvent, insistent și progresiv. Conștientizarea valorii și utilității copiilor supradotați este tot mai evidentă pentru diverse structuri decizionale.

Abordarea integrată a educației gifted trebuie să vizeze toți pilonii implicați: copiii, părinții, profesorii, comunitățile, forumuri și instituții. Toți își au meritul și partea de responsabilitate în succesul acestui demers. Abordarea holistică și complexă, cu viziune pe termen lung dar și cu conștientizare clară de către toți factorii decisivi a consecințelor acțiunilor lor – este singura cale de a rezolva eficient problemele globale și de a reuși să depășim crizele majore pe care le constatăm.

Copiii gifted sunt vârful intelectual ale omenirii și cei care pot genera soluții extraordinare pentru rezolvarea problemelor. Da, ei sunt speciali. Da, au nevoi speciale, așteptări ridicate și nu-i putem implica constructiv decât ținând seama de toate acestea. Valorificarea lor depinde de o gamă de factori decisivi care o pot influența radical. Părinții, profesorii, comunitățile și autoritățile administrativ-legislative sunt cei care au o contribuție esențială în acest demers. Fiecare pe nivelul său de implicare și responsabilitate decizională generează efecte care sunt definatorii în valorificarea copiilor supradotați.

Problema

- Din 2,456 milioane de copii sub 18 ani (cf. INS: 2017) circa 217.744 de copii se încadrează la categoria celor cu potențial înalt – adică 9% din numărul total al elevilor
- Copiii cu abilități înalte reprezintă 2-10 % din populația școlară din lume³. Conform datelor din România, 4% (vs. 2% la nivel mondial) din totalul populației se află la cel mai înal nivel al curbei lui Gauss
- Peste 50% dintre copiii cu abilități înalte nu au succes social sau profesional la vârsta adultă (sursa: National Commission for Excellence in Education, US)
- Conform unui studiu realizat în 2010 în Marea Britanie de către cercetatoarea Joan Freeman⁴ și Robert Plomin, profesor de genetică comportamentală la King's College, London procentul copiilor cu abilități înalte care se „ratează” este de 97%, copiii neperformând la vârstă adultă la nivelul pe care îl promiteau când erau mici
- România este astăzi probabil printre puținele state din UE care exportă inteligență masiv, fără să aibă centre pentru susținerea și dezvoltarea inteligenței și talentului tinerilor
- Cercetări mondiale indică faptul că educația timpurie are o importanță fundamentală în evoluția omului în întregul său
- Acești copii au dreptul la o educație de calitate, care să îi hrănească și care să le dezvolte potențialul, abilitățile și aptitudinile naturale la un nivel cât mai înalt, printr-o educație potrivită nevoilor lor speciale (cf. Legii 17/2007 – *Legea Educației de Excelență* și Legii 1/2011 – *Noua lege a educației, secțiunea 14, art. 57, pct.5*)

Soluția

O educație specifică acestor copii, nu trebuie să contină dopare intelectuală, ci hranirea abilităților și potențialului natural. De aceea, educația „gifted” se bazează pe 6 principii fundamentale⁵:

1. **Testare psihologică inițială**
2. **Tutorig** – încurajarea părinților în implicarea procesului educațional al copiilor/adolescenților
3. **Mentoring**
4. **Accelerare** pe *verticală* (se referă la copil) și pe *orizontală* (se referă la profesor)
5. **Transdisciplinaritate**
6. **Parenting**

---

³ cf. Roberta Braverman, Vicepreședinte New Jersey Association for Gifted Children

⁴ <http://www.joanfreeman.com>

Datorită dezvoltării asincrone a copiilor cu abilități înalte, aceștia dezvoltă abilități intelectuale deosebite pe un fond emoțional identic cu a celor de vârsta lor, doar ca mult mai intens. Din aceste motive, în general, copiii cu abilități înalte sunt priviți de copiii din generația lor ca ciudați, tocilari, etc. și nu sunt integrați social în colectivitate. Fenomenul este prezent nu doar la vârsta copilăriei ci și mai târziu până în momentul în care prestigiul rezultatelor muncii persoanelor cu abilități înalte impune societății.

Emoționalitatea deosebită, hotărârea de a duce lucrurile până la final, creativitatea și originalitatea, responsabilitatea socială, simțul acut al dreptății și nedreptății ce caracterizează copiii cu abilități înalte fac deseori ca aceștia să devină incomozi și pentru profesori și pentru familie, sau mediul lor social.

Foarte frecvent copiii cu abilități înalte pun întrebări penetrante sau chiar stânjenitoare prin profunzimea lor și nu accepta răspunsuri ambigue. Din aceste motive sunt deseori neînțeleși, descurajați sau chiar pedepsiți, atât de părinți cât și de mediul lor social. Unicitatea acestor copii îi face vulnerabili în mod particular și cere modificări în educația parentală, în învățare și consiliere pentru a le oferi o dezvoltare optimă.

De fapt, se poate constata existența unui mecanism social de descurajare și aplatizare a copiilor, tinerilor și adulților capabili de performanță înaltă, acest mecanism fiind puternic, mai ales în societățile conservatoare care au avut o evoluție istorică lentă.

În cadrul acestui mecanism copiii cu abilități înalte sunt obligați să se încadreze în norme sociale stricte fără a li se recunoaște creativitatea, sunt obligați să învețe în ritmul generației lor, deși din cauza asincroniei dezvoltării ei pot fi cu câțiva ani mai maturi decât generația lor, sunt obligați să treacă printr-un sistem de examinare care le ignoră contribuția proprie, creativitatea, originalitatea și performanța pe direcții de pasiune proprii. La vârsta adultă mecanismul obligă persoanele cu abilități înalte să se încadreze în reguli tipizate de tip fișa postului, să se comporte în mod formal nevalorificând inteligența, creativitatea, înțelepciunea, simțul dreptății, umorul, capacitatea de a rezolva probleme complexe sau alte calități specifice acestei grupe de adulți.

Maturitatea psihologică și intelectuală a celor cu abilități înalte, supuși dezvoltării asincrone și la vârsta adultă, devine antagonică în acest caz cu sistemul social infantil bazat pe reprezentare și nu pe profesionalism, pe managementul crizelor și nu pe rezolvarea acestora, pe manipulare și nu pe emancipare.

Sistemul educațional actual descurajează în mod continuu un procentaj de peste 40% dintre copiii cu abilități înalte, anume vizual-spațialii ce au o dominantă funcțională a emisferei cerebrale drepte. Aceștia gândesc în imagini în timp ce sistemul oficial utilizează cuvinte pe care vizualii spațiali trebuie să le transforme în imagini, să gândească în imagini, apoi să retranscrie rezultatul în cuvinte pentru a fi evaluați în cuvinte. Din aceste motive ei devin copii cu un risc educațional major în sistemele clasice bazate pe expunere și memorare, deși în mod paradoxal vizualii spațiali au cea mai mare creativitate/ inventivitate, caracterizați de o inteligență complexă și dinamică, critică și laterală și în final formează oamenii care adaugă o reală plus valoare în sistem dezvoltând soluții, inovații și tehnologii în știință sau artă.

La acești copii se dezvoltă o atitudine de contestare a autorității care-i dezavantajează de asemenea social transformându-i într-o categorie de *risc social*. În mod paradoxal procentul de copii cu abilități înalte din rândul infractorilor este superior mediei statistice, aceasta datorându-se reacțiilor constant adverse ale mediului social. Toate aceste simptome dispar însă într-un mediu educativ dedicat cu programe deschise și creative, cu interacțiune, dinamism, cu feedback între copii și profesori, cu atmosferă deschisă și cooperantă. Într-un astfel de mediu educativ, familial, social, copii cu abilități înalte se dezvoltă la adevăratul lor potențial și fiind auto-motivați prin natura lor, devin factori activi de progres odată ajunși la vârsta adultă.

Factorii de risc specifici copiilor cu abilități înalte:

- Lipsa de provocare sau plafonări foarte joase datorită neadecvării temelor curriculare
- Asincronii interne
- Insuficient timp de învățare și desfășurarea de activități cu copii care nu au interese și abilități similare
- Copiii cu abilități înalte, care nu întâlnesc alții copii cu care să împartă pasiunile lor, riscă să se simtă excluși, devenind aroganți sau mediocri (subpermanți)
- Copiii mult îndepărtați de normă, cei cu abilitățile cele mai înalte, se confruntă cu cele mai multe dificultăți. (Winner, 1996)
- Este bine să vorbim cu copiii noștri despre capacitățile lor în anumite arii, pe care nu le putem avea în toate domeniile, pentru a le valida percepțiile proprii și a le încuraja încrederea în sine.
- Neidentificarea la timp a abilităților duce la plafonare.

Pedagogia modernă este din ce în ce mai influențată de cercetările de neuro-fiziologice recente ce dau rezultate remarcabile pentru optimizarea acțiunilor în favoarea copiilor pentru a-și dezvolta potențialele. Conform acestor cercetări se poate stabili calitativ faptul că dezvoltarea creierului la copii se face în conformitate cu presiunea informațională a mediului ambient care provoacă utilizarea selectivă a potențialului cerebral.